

Месяков Антон Володимирович,
к.і.н., доц., професор кафедри соціальної і гуманітарної політики,
Харківський регіональний інститут державного управління
Національної академії державного управління при Президентові України,
м. Харків
ORCID 0000-0001-5294-7560;

Зуб Алла Василівна,
аспірант кафедри соціальної і гуманітарної політики,
Харківський регіональний інститут державного управління
Національної академії державного управління при Президентові України,
м. Харків
ORCID 0000-0003-4762-6791;

Машкіна Ольга Іванівна,
аспірант кафедри соціальної і гуманітарної політики,
Харківський регіональний інститут державного управління
Національної академії державного управління при Президентові України,
м. Харків
ORCID 0000-0003-0042-2740

УДК 354:37

doi: 10.34213/ap.19.01.25

ОСВІТНІЙ ОМБУДСМЕН В УКРАЇНІ: ФУНКЦІЇ, ПОВНОВАЖЕННЯ, НАПРЯМИ ДІЯЛЬНОСТІ

Проаналізовано перспективи діяльності нового для України інструменту публічного управління освітою – освітнього омбудсмана. Показано, що запровадження цієї посади відбувається із запізненням у щонайменше чотири місяці. За результатами проведеного опитування учителів харківських шкіл, визначено ставлення педагогів до запровадження посади омбудсмана. Доведено, що потенційними ризиками в його роботі можуть стати: дублювання повноважень; занадто широке коло тих осіб, права яких він покликаний захищати; відсутність регіональних представництв, що може негативно позначитися на здатності Служби омбудсмана вирішувати поставлені завдання.

Ключові слова: освітній омбудсман, публічне управління освітою, права людини.

Постановка проблеми. В період 2014–2019 рр. в освітній сфері нашої держави відбулися помітні зрушення законодавчого та інституційного характеру. Нового поштовху було надано розробці та впровадженню таких інструментів публічного управління, які б дозволили на практиці захищати права інтелектуальної власності та сприяти академічній доброчесності, реалізовувати чисельні антидискримінаційні ініціативи та запобігати булінгу, забезпечувати право на освіту різним категоріям громадян тощо. Одним з наслідків започаткованих перетворень стало зростання уваги до забезпечення прав всіх учасників освітнього процесу [Див., напр.: 4; 5].

26 липня 2015 р. прем'єр-міністр України анонсував запровадження посади освітнього омбудсмана (уповноваженого з прав людини у сфері освіти). А вже у вересні 2017 р. в новому Законі України “Про освіту” функціонуванню цього інституту було приділено окрему 73-ю статтю [6]. Остаточного законодавчого оформлення посада омбудсмана набуває 6 червня 2018 р., з прийняттям урядової постанови, що визначає його функціональні обов'язки та регламентує діяльність Служби освітнього омбудсмана [2]. Але інституція яка мала запрацювати з 1 січня 2019 р., на момент завершення даної статті (23 квітня 2019 р.) реально не функціонує. Особа омбудсмана не визначена, а персональний склад його Служби що складається з 15 осіб наразі не сформований.

© Месяков А. В., Зуб А. В., Машкіна О. І., 2019

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Найбільшу увагу теоретичним і практичним засадам функціонування інституту омбудсмана приділяють фахівці-юристи. Лише за останні десять років ними досліджено такі складові обраної проблематики як: діяльність спеціалізованих омбудсманів (Л. Голяк, В. Закриницька, Б. Левківський), порівняльний статус омбудсмана в Україні та за кордоном (Н. Наулик), омбудсман як засіб забезпечення прав і свобод (К. Закоморна). Як вітчизняна практика, так і закордонний досвід роботи омбудсманів охарактеризовані в численних працях О. Марцеляка. Окремі аспекти даної проблеми відображені в публікаціях фахівців з політичних наук (І. Дідковська, Н. Назарук), публічного управління (Є. Попок), педагогіки (Л. Загоруйко).

Проте, інституція власне освітнього омбудсмана не має такої значної історіографічної традиції і як предмет аналізу в державно управлінському дискурсі з'являється близько трьох років тому. Зокрема, Н. Коломєць розглядає можливості омбудсмана в контексті захисту прав дітей [3]. Ю. Рижук та І. Полякова вивчають дану інституцію як елемент системи захисту прав здобувачів освіти [8]. Актуалізує необхідність впровадження освітнього омбудсмана в Україні І. Хомишин [10]. Наголосимо, що публікації наведених авторів вийшли друком у 2016–2018 рр. і мають здебільшого ілюстративний характер. Отже, перспективи реального впровадження інституту освітнього омбудсмана в державно управлінську практику та аналіз перешкод на шляху його функціонування, станом на початок 2019 р. залишаються на периферії дослідницьких зацікавлень.

Метою статті є аналіз перспектив функціонування освітнього омбудсмана як інструменту публічної політики в галузі освіти та визначення основних ризиків в його діяльності. Також, на основі проведеного авторами опитування вчителів ЗЗСО м. Харкова, охарактеризоване ставлення представників освітньої спільноти до запровадження інституції омбудсмана.

Виклад основного матеріалу. Насамперед зауважимо, що запровадження цієї посади фактично не викликало жвавої реакції з боку освітнянського співтовариства. Показово, що проект відповідної постанови, оприлюднений для обговорення наприкінці 2017 р. на офіційному сайті освітнього міністерства не отримав жодного зауваження чи доповнення з боку зацікавлених осіб. В інформаційному полі з приводу згаданої новації можна зустріти лише низку повідомлень в пресі, які датуються червнем 2018 р., та констатуючи висловлювання кількох топ-чиновників МОН.

Одним з ключових чинників, котрий актуалізував утворення інституту омбудсмана, стало проведення адміністративно-територіальної реформи та утворення ОТГ. Як наголошувала 6 червня 2018 р. Міністр освіти і науки: "... значні повноваження та кошти передаються на місця, університети та наукові установи також стають дедалі більш автономними. Це необхідно – на місцях краще зрозуміло, як ефективно використати ресурси. Але, на жаль, ми стикаємось і зі зловживаннями. Тому мають бути розвинені інструменти, що стануть запобіжниками..." [1]. Про увагу, яку надає цій інституції МОН України, свідчить і той факт, що початок роботи освітнього омбудсмана віднесено до одного з десяти пріоритетів Міністерства на 2019 р.

Освітній омбудсман є новим елементом доволі розгалуженої системи захисту прав учнів, яка станом на кінець 2018 р. діє в нашій державі. Так, поряд із тими органами виконавчої влади, що за своїм призначенням покликані забезпечувати права учасників освітнього процесу, в сучасній Україні існують Уповноважений Президента України з прав дітей, а також представ-

ник Уповноваженого з дотримання прав дитини та сім'ї Секретаріату Уповноваженого Верховної Ради з прав людини. Саме остання інституція протягом багатьох років проводила моніторинг дотримання права дитини на освіту. Так, за даними офісу вітчизняного Омбудсмана, зменшення кількості дитячого населення внаслідок погіршення соціально-економічної ситуації в державі призвело до скорочення та ліквідації загальноосвітніх навчальних закладів. Якщо у 2013/2014 н.р. було припинено (ліквідовано) роботу 276 ЗСО, то у 2014/2015 н.р. – 214, у 2015/2016 н.р. – 234, а у 2016/2017 н.р. – ще 241 закладу [11, с. 559].

Проведення адміністративно-територіальної реформи загострило низку проблем, які можуть стати на заваді забезпеченню прав дитини на освіту і, очевидно, дістануться у своєрідний “спадок” освітньому омбудсману. Понад це, 7 серпня 2018 р. між Уповноваженим ВРУ з прав людини та МОН України було підписано меморандум щодо спільної роботи над попередженням, виявленням, усуненням та недопущенням порушень прав і свобод людини і громадянина у сфері освіти. На основі опрацювання матеріалів оприлюднених Уповноваженим ВРУ з прав людини, можемо визначити найбільш помітні з них. Наприклад, розвиток мережі опорних шкіл, що є об'єктивно вимоги часу, актуалізує завдання транспортування учнів до навчальних закладів. При цьому, підвезення дітей має відбуватися за високими стандартами безпечності. Разом з тим, за існуючими даними, мають місце факти недостатньої кількості посадкових місць для розміщення дітей та педагогів у шкільних автобусах, відсутності коштів на пальне, наявності вакансій водіїв [11, с. 560]. Це, у свою чергу, змушує батьків самостійно вирішувати питання транспортування дітей до дошкільного чи загальноосвітнього навчального закладу.

Одним з основних завдань новоствореного інституту задекларовано сприяння впровадженню інклюзивної форми навчання [2]. Можна припустити, що під час виконання наведеного завдання омбудсман буде співпрацювати з тими посадовими особами, які вже опікуються аналогічною проблематикою: Уповноваженим Президента України з прав людей з інвалідністю, Урядовим уповноваженим з прав осіб з інвалідністю. За період 2014–2018 рр. в цій царині відбулися помітні позитивні зрушення. Патронаж справи на найвищому державному рівні, потужна підтримка міжнародних організацій та благодійних фондів, ентузіазм педагогів та своєчасні законодавчі ініціативи утворили міцний фундамент сучасної інклюзивної освіти. Проте, якщо громади великих міст доволі успішно реагують на цей виклик часу, то в невеликих містечках та селах забезпечити підвіз таких дітей до ЗЗСО та створити в цих закладах повноцінне безбар'єрне середовище буває доволі складно, що пов'язано із дефіцитом матеріальних, фінансових та кадрових ресурсів.

Варто наголосити, що загальна поінформованість педагогів про практики інклюзивної освіти є достатньою. Проте, про роль конкретних владних інституцій у справі запровадження інклюзії в освітню систему вчителі поінформовані вкрай недостатньо. У зв'язку з цим 93 % педагогів прогнозовано не наважилися оцінити ані на “добре”, ані на “погано”, роботу посадових осіб відповідальних за захист прав дітей з особливими освітніми потребами. Так само передбачуваним був і той факт, що єдина владна інституція про діяльність якої в царині інклюзивної освіти вчителі знають достатньо, це – МОН України. Разом з тим, опитані доволі самокритично оцінюють і потенціал освітянської спільноти в цьому контексті. Так, близько 40% респондентів вважають що

саме “суб’єктивна непідготовленість педагогів до роботи з дітьми з особливими освітніми потребами” є одним з головних викликів для впровадження інклюзивної освіти.

Виховання толерантного ставлення до іншого, запобігання практикам дискримінації за будь-якою ознакою, є однією із фундаментальних засад освітньої публічної політики. З урахуванням цього, за допомогою окремого блоку питань ми намагалися змодельувати ставлення основних учасників освітнього процесу до реального спільного навчання з однокласниками-інвалідами. Воно прогнозовано виявилось залежним від психосоматичного стану учня-інваліда. Як вважають педагоги, на учнів, чия інвалідність зумовлена втратою кінцівок, зору, слуху тощо, більшість звичайних дітей зреагують звично, стримано та толерантно. Одночасно діти із очевидними порушеннями психіки, синдромом Дауна тощо, на думку близько 60 % вчителів ризикують наразитися на “точно негативне” або “скоріше негативне” ставлення з боку однокашників.

Специфічною та надзвичайно складною для регулювання є проблема навчання в закладах загальної середньої освіти дітей з ВІЛ-СНІД. Відповідно до чинного законодавства така дитина має право отримувати освіту в ЗЗСО на загальних підставах, а про її діагноз абсолютна більшість інших учасників освітнього процесу не повинні знати. Проте, опитані вчителі одностайні в тому, що за умови оприлюднення такої інформації в шкільному середовищі, переважна більшість батьків звичайних продемонструють дієво негативне ставлення до ситуації. Якщо менша частина з них намагатиметься перевести дітей до іншого класу, то більшість готова буде докласти зусиль вже до зміни ЗЗСО. Показово, що респонденти не виключають і такий спосіб “вирішення” проблеми з боку батьківської спільноти як здійснення тиску на родину хворої дитини, з метою припинення її навчання в обраній школі. Як бачимо, забезпечення прав дітей з особливими освітніми потребами відзначається високим рівнем потенційної конфліктогенності й у перспективі дійсно може стати предметом особливої уваги з боку освітнього омбудсмена.

Важливою характеристикою діяльності будь-якого спеціалізованого омбудсмена є його незалежність, здатність приймати самостійні незаангажовані рішення. Проте, вітчизняний освітній омбудсман, як кажуть “не за буквою, але за духом”, фактично є посадовою особою Міністерства освіти і науки [6]. Він призначається за поданням відповідного міністра, а його фінансування прописується окремим рядком в загальних бюджетних витратах МОН. До того ж, відповідно до Положення про Службу освітнього омбудсмена: “...структуру, а також кошторис, штатний розпис на відповідний рік та зміни до них затверджує МОН” [2]. Таким чином, діяльність посадової особи призначеної захищати громадян, в тому числі і від незаконних та непрофесійних дій освітянських чиновників, забезпечується саме МОН України. З одного боку, він наділений повноваженнями щодо представлення в суді інтересів особи, яка заявляє про порушення своїх прав. З іншого – виникає питання: чи зможе омбудсман зайняти об’єктивну позицію в тому випадку, коли права громадянина порушуються через неправомірні дії чи бездіяльність чиновників освітнього відомства?

У зв’язку з цим, існує ризик перетворення інституту омбудсмена на ще один інструмент нагляду та контролю, яких і так не бракує в чинній освітній системі, особливо на її загальноосвітньому рівні. Тезу про те, що проблема бюрократизації освітнього процесу є однією з найгостріших, можемо проілю-

струвати за допомогою результатів соціологічних досліджень проведених у травні-червні 2018 р. на замовлення МОН України (табл. 1) [7, с. 22].

Таблиця 1

Розподіл відповідей на запитання
“Що допоможе освітянам працювати якісніше?”
(можна було обрати кілька варіантів відповіді)

Варіант відповіді	осіб	%
Зменшення бюрократичного навантаження, звітності	2930	74,0
Надання вчителю більшої педагогічної свободи	2074	52,4
Нові засоби навчання	1864	47,1
Зміни підходу до оплати праці	1448	36,6
Оновлення навчальних програм та підручників	1226	31,0
Реформування системи підвищення кваліфікації педагогів	995	25,1

Ще одним джерелом звернень до омбудсмана стануть ті громадяни, які в пошуках розв'язання актуальних проблем громади шукатимуть підтримки у місцевої влади. Певне уявлення про таку перспективу дає уважне вивчення сервісу е-петицій, які розміщені на сайтах міських рад. Наприклад, у жовтні 2018 р. львів'яни ініціювали петицію, яка закликає скасувати наказ міського управління освіти щодо перепрофілювання спальних приміщень у групові в деяких закладах дошкільної освіти міста. 20 листопада 2018 р. Львівською міською радою була прийнята до розгляду е-петиція із вимогою заборонити будівництво нових багатоквартирних будинків, офісних центрів без збільшення мережі комунальних навчальних закладів, насамперед, садків та шкіл. На аналогічних Інтернет-сервісах в багатьох містах нашої держави піднімаються й інші питання освітньої проблематики: фінансове, матеріально-технічне та методичне забезпечення діяльності ЗЗСО, збереження та відновлення їх майнових комплексів, а в окремих випадках, навіть змістовного наповнення тих дисциплін, які викладаються школярам. Тож, як ми зазначали вище, існує вірогідність “перетікання” окремих проблем з е-петицій, адресованих міським головам, до скарг, що будуть надходити до Служби освітнього омбудсмана.

На завершення відзначимо важливий позитивний момент, що відрізняє освітнього омбудсмана з-поміж інших подібних спеціалізованих інституцій, спроби утворення яких робилися в нашій державі за останні чотири роки. Йдеться про Службу освітнього омбудсмана, яка складається з 15 осіб і покликана: здійснювати попередній розгляд скарг; проводити аналіз та узагальнення інформації, що міститься в них; готувати рекомендації для закладів освіти всіх рівнів незалежно від форми власності та підпорядкування, органів управління освітою з питань, що належать до компетенції освітнього омбудсмана [2]. Припустимо, що такий, порівняно чисельний апарат, дасть змогу швидко реагувати на скарги громадян та вживати необхідних заходів для забезпечення освітніх прав мешканців територіальної громади.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Отже, чи зможе освітній омбудсман стати дієвим інструментом у вирішенні актуальних проблем вітчизняної освіти? Результати проведеного авторами анкетування демонструють в цілому стримане ставлення педагогів до цієї урядової ініціативи, що підтверджується нижченаведеними даними (табл. 2).

Розподіл відповідей на запитання:
 “Чим, на Вашу думку, може стати освітній омбудсман ?”
 (можна було обрати два варіанти відповіді)

№ з/п	Варіант відповіді	%
1	Дієвим та ефективним інструментом забезпечення прав учасників освітнього процесу	22
2	Черговою контролюючою інстанцією, яка відволікатиме педагогів від розв'язання повсякденних завдань	32
3	Малозначущою номенклатурною посадою без реального впливу та повноважень	9
4	Все залежатиме від конкретної особистості, яка обійматиме цю посаду	33
5	Важко відповісти	25

Серед ризиків, які очікують на цю новостворену інституцію можемо виокремити наступні. По-перше, дублювання повноважень, наприклад, з Урядовим та Президентським уповноваженими з прав осіб з інвалідністю, а також з відповідними підрозділами Міністерства освіти і науки, Міністерства соціальної політики. По-друге, занадто широке коло тих осіб, права яких він покликаний захищати, адже у відповідності до чинного законодавства: “освітній омбудсман є посадовою особою, на яку покладається виконання завдань щодо захисту прав у сфері освіти” [6].

Також вартою окремого опрацювання є перспективи утворення регіональних представництв освітнього омбудсмана. З одного боку, їх відсутність може негативно позначитися як на поінформованості омбудсмана, так і на здатності його Служби швидко реагувати на скарги. З іншого, утворення додаткових штатних одиниць, наприклад при департаментах освіти і науки обласних державних адміністрацій, в масштабі країни призведе до недоречних та, на наше переконання, неефективних бюджетних витрат. Одним з механізмів, який дозволить вирішити наведену проблему може стати налагодження дієвої співпраці між Службою освітнього омбудсмана та шкільними і вузівськими омбудсманами, як неформальними, але цілком легітимними представниками навчальних закладів.

Як перспективний напрям подальших досліджень можна розглянути роль освітнього омбудсмана в захисті прав українських школярів та студентів, які отримують освіту за межами нашої держави. За даними, які наводить Є. Стадний, у 2016/20107 рр. до топ-5 країн за кількістю українських студентів віднесено: Польща – 33370, Росія – 11440, Німеччина – 9638, Канада – 3425, Чехія – 2471 [9, с. 4]. При цьому динаміка чисельності характеризується зростанням, отже, кількість громадян України, котрі, перебуваючи за кордоном, за різних умов потребуватимуть захисту своїх освітніх прав буде збільшуватися.

Список використаних джерел

1. В Україні з'явиться інститут освітнього омбудсмана. URL: <https://osvita.ua/news/61019/> (дата звернення: 24.12.2018).
2. Деякі питання освітнього омбудсмана : Постанова Кабінету Міністрів України від 06.06.2018 р. № 491. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/491-2018-%D0%BF> (дата звернення: 11.02.2019).

3. Коломоєць Н. Повноваження освітнього омбудсмена у сфері захисту прав дитини. *Підприємство, господарство і право*. 2018. № 6. С. 173–176.
4. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії булінгу (цькуванню) : Закон України від 18.12.2018 р. № 2657-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-19> (дата звернення: 07.02.2019).
5. Про затвердження положення про Раду з питань співпраці з церквами та релігійними організаціями при Міністерстві освіти і науки України : наказ Міністерства освіти і науки України від 14.02.2019 р. № 193. URL: <https://mon.gov.ua/ua/ministerstvo/pro-ministerstvo/doradchi-organ/gromadska-rada-z-pitan-spivpraci-z-cerkvami-ta-religijnimi-organizacijami> (дата звернення: 25.02.2019).
6. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2017. № 38-39. Ст. 380.
7. Результати всеукраїнського онлайн-опитування “Реформування освіти зсередини: точка зору представників освітянського середовища” серед учителів, працівників та адміністрації закладів освіти, що забезпечують здобуття загальної середньої освіти, травень-червень 2018 р. / МОН України, ДНУ “Інститут модернізації змісту освіти”. Київ, 2018. 104с.
8. Рижук Ю. М., Полякова І. М. Освітній омбудсмен у системі забезпечення та захисту прав здобувачів освіти. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*. 2018. № 2 (16). С. 151–162.
9. Стадний Є. Українське студентство за кордоном: дані до 2017/18 навчального року. Київ, 2019. 10 с.
10. Хомишин І. Ю. Запровадження інституту освітнього омбудсмена в Україні. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2017. № 4 (19). С. 66–69.
11. Щорічна доповідь Уповноваженого Верховної ради України з прав людини про стан дотримання прав і свобод людини і громадянина в Україні. Київ, 2018. 661 с.

References

1. V Ukraini z'avytsia instytut osvitnoho ombudsmena. URL: <https://osvita.ua/news/61019/> [in Ukrainian].
2. Deiaki pytannia osvitnoho ombudsmena: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 06.06.2018 r. No. 491 (2018). URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/491-2018-%D0%BF>.
3. Kolomojets, N. (2018). Povnovazhennia osvitnoho ombudsmena u sferi zakhystu prav dytyny. *Pidpriemnytstvo, hospodarstvo i pravo, vol. 6, 173–176* [in Ukrainian].
4. Pro vnesennia zmin do deiakykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo protydii bullinhu (tskuvanniu): Zakon Ukrainy vid 18.12.2018 r. No. 2657-VIII. (2018). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-19>.
5. Pro zatverdzhennia polozhennia pro Radu z pytan spivpratsi z tserkvamy ta relihiinymy orhanizatsiiamy pry Ministerstvi osvity i nauky Ukrainy: nakaz Ministerstva osvity i nauky Ukrainy vid 14.02.2019 r. No. 193. (2019). URL: <https://mon.gov.ua/ua/ministerstvo/pro-ministerstvo/doradchi-organ/gromadska-rada-z-pitan-spivpraci-z-cerkvami-ta-religijnimi-organizacijami>.
6. Pro osvitu: Zakon Ukrainy vid 05.09.2017 r. No. 2145-VIII. (2017). *Vidomosti Verhovnoi Rady Ukrainy, 38-39, art. 380*.
7. Rezultaty vseukrainskoho onlain-opytuvannia “Reformuvannia osvity zseredyny: tochka zoru predstavnykiv osvitianskoho seredovyscha” sered uchyteliv, pratsivnykiv ta administratsii zakladiv osvity, shcho zabezpechuiut zdobuttia zahalnoi serednoi osvity, traven-cherven 2018 r. (2018). / МОН України, ДНУ “Інститут модернізації змісту освіти”. Kyiv [in Ukrainian].
8. Ryzhuk, Yu.M., Poliakova, I.M. (2018). Osvitnii ombudsmen u systemi zabezpechennia ta zakhystu prav zdobuvachiv osvity. *Yurydychnyj chasopys Natsionalnoi akademii vnutrishnikh sprav, issue 2 (16), 151–162* [in Ukrainian].
9. Stadnyi, Ye. (2019). Ukrainiske studentstvo za kordonom: dani do 2017/18 navchalnoho roku. Kyiv [in Ukrainian].
10. Khomyshyn, I.Yu. Zaprovadzhennia instytutu osvitnoho ombudsmena v Ukraini. *Prykarpatskij yurydychnyj visnyk, issue 4(19), 66–69* [in Ukrainian].
11. Shchorichna dopovid Upovnovazhenoho Verkhovnoi rady Ukrainy z prav liudyny pro stan dotrymanna prav i svobod liudyny i hromadianyna v Ukraini. (2018). Kyiv [in Ukrainian].

- Meliakov A. V.**, PhD in History, Associate Professor, Professor of Social and Humanitarian Policy Department, KRI NAPA, Kharkiv
ORCID 0000-0001-5294-7560;
- Zub A. V.**, Postgraduate Student of Social and Humanitarian Policy Department, KRI NAPA, Kharkiv
ORCID 0000-0003-4762-6791;
- Mashkina O. I.**, Postgraduate Student of Social and Humanitarian Policy Department, KRI NAPA, Kharkiv
ORCID 0000-0003-0042-2740

EDUCATIONAL OMBUDSMAN IN UKRAINE: FUNCTIONS, POWERS, ACTIVITY DIRECTIONS

The article analyzes the prospects of a new position for Ukraine – an educational ombudsman. It is shown that it is an element of a sufficiently extensive system of participants' rights protection in the educational process. The implementation of the administrative-territorial reform has exacerbated a number of problems that may hinder the rights of the child to education and will obviously be bequeathed to the educational ombudsman. Among these problems are the elimination of schools in rural areas; violation of teachers' rights to timely and decent pay; bullying; ensuring children with disabilities with the right to education, etc.

The ombudsman was supposed to start work from January 1, 2019. These activities are regulated by Article 73 of the Law of Ukraine "On Education". However, as of April 21, 2019, the individual for the position of the Ombudsman has not been defined, and the personal composition of his Service, consisting of 15 people, is currently not formed.

The authors conducted a survey of teachers of a number of institutions of secondary education in the city of Kharkiv and Kharkiv region. On the basis of the obtained results, it was concluded that teachers are restrained at the initiative of the Cabinet of Ministers on the introduction of this position. In the opinion of about 50% of respondents, the educational ombudsman will become "the next supervisory authority that will distract teachers from their daily work" or "an unimportant position without real influence and authority". However, there is also a large (over 45%) share of optimists who expect the ombudsman to become "an effective tool for ensuring the rights of participants in the educational process" in the long run.

It is concluded that among the main risks that are expected for this newly created institution are the following. Firstly, duplication of powers, for example, with the Government and the Presidential Commissioners for the Rights of Disabled People, as well as with the relevant departments of the Ministry of Education and Science, the Ministry of Social Policy. Secondly, there is a wide circle of those whose rights he is called to defend, as, in accordance with the current legislation "the educational ombudsman is an official who is charged with the tasks of protecting the rights in the field of education." And third, there is lack of regional offices, which will quickly and negatively affect both the awareness of the ombudsman and the ability of his Service to respond quickly to complaints.

Key words: educational ombudsman, education management, human rights.

Надійшла до редакції 15.04.2019 р.